

Hıyar

Cucumis sativus L.

Ekonomik Önemi, Anavatanı ve Yayılma alanları

- Hıyar sofralık ve turşuluk olarak yaz aylarında açık tarla koşullarında, lış aylarında ise örtü altında olmak üzere bütün yıl boyunca yetiştirilen tek yıllık otsu bir sebzedir.
- Yıllık toplam hıyar üretimimizi %65-70 i açık tarla koşullarında yapılır.
- İhtiva ettiği karbonhidrat miktarı ve buna bağlı olarak da glisemik endeksi düşüktür. Bu sebeple şeker hastaları rahatlıkla tüketebilir.

- Hıyarın anavatanı konusunda inceleme yapan bir çok araştırıcı bu kültür bitkisinin Hindistan'ın Himalaya dağları ile Bengal körfezinin kuzey kısmı arasındaki sahadan ve in, İnan ile Anadolu' yu içine alan bir bölgeden Dünya' ya yayıldığı konusunda fikir birliği içindedir (Dillingen, 1956).
- Hıyarın Avrupa kıtasına yayılmasında Romalıların önemli rol oynadığı bilinmektedir. Amerika' ya kıtanın keşfinden sonra Avrupalılar tarafından getirilmiştir.

- Bu üretim miktarının %65-70' i açık tarla koşullarında yapılır. Sofralık hıyar üretiminin tamamına yakınının iç pazarda tüketilir. Son yıllarda dış pazarların taleplerine bağlı olarak sofralık ve turşuluk hıyar üretimi hızlı bir şekilde artmıştır.
- Özellikle turşuluk hıyar üretiminin çok büyük bir bölümü turşu olarak dış pazarlara ihraç edilmektedir. Son yıllarda Hindistan'ın rekabeti nedeniyle üretimde azalma görülmektedir.

SINIFLANDIRILMASI

- Bölüm SPERMATOPHYTA
- Alt Bölüm ANGIOSPERMAE
- Familya CUCURBITACEAE
- Cins *Cucumis*
- Tür *Cucumis sativus L.*

Bitkisel Özellikleri

• Kök

- Toprağın yapısına bağlı olarak hıyarın kök gelişiminde farklılıklar görülmektedir.
- **Kazık kök kumlu ve hafif** topraklarda 100-150 cm derinliğe kadar inebilir. Killi ve ağır topraklarda ise kazık kök 50-100 cm derinliğe ulaşabilir. Köklerin %60-70'i toprağın 10-20 cm derinliğinde bulunur.
- Fazla su tutan ve drenajı iyi olmayan topraklarda kök gelişmesi çok zayıftır.
- Ana kazık kökten bol miktarda yan kökler meydana gelir. Yan köklerin büyümesi ve dallanmasıyla kök saçak kök görünümündedir.
- Kökler derine gitmez ve toprağın üst tabakalarında bitkinin gelişme durumuna göre 50-100 cm kadar yanlara yayılır.

Gövde

- Gövde sürünücü ve tırmanıcı karakterde olup köşeli ve tüylüdür. Gövde birçok boğum ve boğum aralarından oluşur. Boğumlarında yapraklar bulunur. Yaprak koltuklarından yan dallar, sülükler ve çiçekler meydana gelir. Gövde otsu yapıda olup üzerinde oluşan yan dalları, yaprakları ve meyvelerin ağırlığını taşıyacak ve dik duracak güçte değildir. Bu nedenle yaprak koltuklarında meydana gelen sülükler yardımıyla çevrede bulunan bitki veya dayanıklı materyallere sarılarak yukarı doğru tırmanır.

- Dallanma kuvvetlidir. Ana gövde üzerinde 4-6 adet birinci derecede yan dal ve yan dallar üzerinde de 4-6 adet ikinci derecede yan dallar meydana gelir.
- Bitkinin ana gövdesi tarla koşullarında 1-3 m' ye kadar uzayabilir.
- Ana gövde ve yan dallar köşeli, dikenli ve tüylüdür. Gövde rengi taze iken yeşil ve koyu yeşil, daha sonra sarı yeşil, açık sarı ve sarı renge dönüşür

Yaprak

- Yapraklar gövde üzerindeki boğumlardan çıkar. Uzun bir sapla gövdeye bağlıdır. Yapraklar çeşit özelliği ve yetiştirme ortamına bağlı olarak büyür. Nemli ve ılık bir ortamda toprakta suyun istenilen düzeyde bulunması halinde **25-30 cm genişliğinde** yaprak oluşur. Kurak koşullarda yapraklar küçülür. Yapraklar yuvarlak olduğu gibi, uç kısmı uzayarak değişik formlar meydana getirir.

- **Kurak koşullarda yapraklar küçülür.** Yapraklar yuvarlak olduğu gibi, uç kısmı uzayarak değişik formlar meydana getirir.
- Yapraklar kalp, köşeli kalp, bel, köşeli kürek ve beşgen şekilli olabilir. Yaprak kenarları düz veya dişlidir. Dişli olanlarda dişler belirgin veya az belirgindir. Dış uçları sivri yuvarlak veya küttür.
- Yaprakların üst yüzeyi **düz ve parlak**, alt yüzeyi ise **dalgalı, mat ve tüylüdür**. Bazı çeşitlerde yaprakların üzerinde dikenler olabilir. Yaprak genelde narindir, kolayca parçalanır. Yapraklar yaşlanınca özümleme yeteneğini kaybederler, işe yaramayan bu yapraklar bitkinin besin maddelerine ortak ve sömürücü bir organ haline gelirler.

Çiçek

- Hıyar çiçekleri genellikle **tek evcikli**dir (**Monoik**). Bir bitki üzerinde tek veya birden fazla olmak üzere erkek ve dişi çiçekler farklı yaprak koltuklarından çıkarlar.
- Erkek çiçekler dişi çiçeklerden önce meydana gelir. Erkek ve dişi çiçekler kademeli bir şekilde gövde üzerinde sıralanır. Genellikle dişi çiçekler yan dallar üzerinde meydana gelir. Ana gövde üzerinde dişi çiçeklerin görülme oranları daha azdır. Bu yönden ana gövde de uç alma yapılarak yan dalların arttırılması teşvik edilir.

- Erkek çiçeklerde çiçek sapı kısadır. Çiçek sapı üzerinde oluşan çiçek tablası üzerinde beş adet yeşil renkli alt tarafta birleşmiş, üst tarafta ayrılmış uçları sivri çanak yaprak, beş adet açık sarı renkli taç yaprak,
- İki çift, birisi tek duruşlu beş adet erkek organ ve orta kısımda dumura uğramış sarı renkli dişi organ kalıntısı bulunmaktadır. Erkek organ filamentleri kısa, anterler uzun, silindirik, katlanmış, eğilmiş kütle halindedir.
- Çiçek tozları olgunlaştığında dağılmaz ve jelatinimsi bir madde ile yapışık dudumdur. Bu nedenle çiçek tozlarının taşınması rüzgarla olmaz. Döllenmenin olabilmesi için çiçek tozlarının mutlaka böcek veya arı ile taşınması gerekir.